

SAVOD O'RGATISH DAVRINI TO'G'RI TASHKIL ETISH

Qo'qon davlat universiteti.

Boshlang'ich va texnologik ta'lim fakulteti.

*Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 3-bosqich
talabasi **G'aniyeva Ro'zixon Abdulhay qizi.***

Annotatsiya: Mazkur maqolada savod o'rgatish davrining mazmuni, ahamiyati hamda uni to'g'ri tashkil etishning zamonaviy yondashuvlari haqida so'z yuritiladi. Boshlang'ich ta'limda savod o'rgatish jarayoni bolaning tafakkuri, nutqi, eslab qolish qobiliyati va o'qishga bo'lgan munosabatini shakllantiruvchi muhim bosqich sifatida yoritiladi. Shuningdek, savod o'rgatishning metodik asoslari, o'qituvchi faoliyatining o'rnini hamda interfaol metodlardan foydalanishning afzalliklari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: savod o'rgatish, o'qish, yozuv, metodika, nutq, tafakkur, harf, tovush, bo'g'in, o'quvchi, o'qituvchi, dars jarayoni, o'qish ko'nikmasi, interfaol usullar, tarbiya, texnologiya.

Savod o'rgatish davri boshlang'ich ta'limning eng muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Chunki bu davrda bola ilk bor tovush, harf, bo'g'in, so'z, gap kabi tushunchalar bilan tanishadi, ularni talaffuz qilishni, o'qishni va yozishni o'rganadi. Bu jarayon o'quvchilarning keyingi o'qish malakasi, tafakkuri va nutqiy rivojlanishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Savod o'rgatish darslarini samarali tashkil etish o'qituvchidan katta mas'uliyat, puxta tayyorgarlik va o'z ishiga ijodiy yondashuvni talab etadi. Har bir harfni o'rgatish jarayonida o'qituvchi bolalarning yosh xususiyatlarini, eslab qolish qobiliyatini, e'tibor darajasini va nutq rivojlanishini hisobga olishi zarur. Darsni to'g'ri tashkil etish orqali o'quvchida o'qish va yozishga nisbatan qiziqish, mustaqil ishlash ko'nikmasi va o'z fikrini ifoda etish imkoniyati shakllanadi. Savod o'rgatish jarayonining asosiy vazifasi — o'quvchilarda og'zaki va yozma nutqni, to'g'ri talaffuzni, so'z boyligini hamda fikrlash madaniyatini rivojlantirishdir. O'qituvchi bu jarayonda tovushlarni eshittirish, talaffuz qilish, so'z va gap tuzish mashqlaridan keng foydalanadi. Shu bilan birga, o'yin texnologiyalari, rasm asosidagi mashqlar, interaktiv topshiriqlar, audio va video materiallar yordamida darsni jonlantirish savod o'rgatish samaradorligini oshiradi. O'qish va yozuv jarayonlarini birgalikda olib borish savod o'rgatishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bola tovushni eshitib, uni yozuvda ifodalaydi, o'qish orqali esa so'zning mazmunini anglaydi. Shu tariqa, o'qish va yozuv ko'nikmalari bir-birini to'ldiradi. Dars jarayonida o'qituvchi o'quvchiga tovushni harfga aylantirish, bo'g'inlab o'qish va yozish, gaplarni tuzish kabi mashqlarni bosqichma-bosqich o'rgatadi. Savod o'rgatishning to'g'ri tashkil etilishi bolaning o'qish faoliyatiga bo'lgan munosabatini shakllantiradi. Agar dars jarayoni bolaga tushunarli, qiziqarli va izchil tashkil etilsa, o'quvchi o'qish jarayonidan zavq oladi, har bir yangi harfni o'rganishga intiladi. Aks holda, noto'g'ri yondashuv bolaning o'qish va yozishga bo'lgan ishtiyoqini so'ndiradi. Shu bois, o'qituvchi har bir darsni rejalashtirishda bolalarning psixologik holatini ham hisobga

olishi kerak. Savod o‘rgatish darslarida o‘quvchilarning nutqini boyitish, so‘z boyligini kengaytirish, to‘g‘ri talaffuz va grammatik to‘g‘rilikni shakllantirish muhimdir. Buning uchun suhbat, hikoya tuzish, she‘r o‘qish, maqol aytish, topishmoq topish kabi mashqlar samarali hisoblanadi. Ushbu jarayon o‘quvchining mustaqil fikrlash va o‘z fikrini og‘zaki hamda yozma shaklda ifoda etish malakasini rivojlantiradi. Savod o‘rgatish davrida yozuv texnikasiga ham alohida e‘tibor beriladi. O‘quvchi qalamni to‘g‘ri tutish, harfni chiziqqa nisbatan to‘g‘ri yozish, oraliq masofasini saqlash, harflarni bog‘lash kabi qoidalarini o‘zlashtiradi. Bu esa bolaning qo‘l motorikasini rivojlantirib, chiroyli yozuvni shakllantiradi.

Zamonaviy ta‘lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish savod o‘rgatishning samaradorligini yanada oshiradi. Interfaol doskalar, multimedia dasturlari, animatsion harf o‘yinlari orqali o‘quvchi harfni nafaqat eshitadi, balki uni ko‘radi, yozadi va tovush bilan bog‘laydi. Bu esa o‘rganilayotgan materialni mustahkamlashga yordam beradi. Savod o‘rgatish davrini to‘g‘ri tashkil etish o‘qituvchining metodik mahoratiga, pedagogik tajribasiga va bolalarga bo‘lgan mehriga bog‘liq. O‘qituvchi o‘z ishida shunchaki harf o‘rgatmaydi, balki bola qalbida o‘qish va bilim olishga muhabbat uyg‘otadi. Shu bois, savod o‘rgatish darslari nafaqat bilim, balki tarbiya manbai sifatida ham xizmat qiladi.

Savod o‘rgatish jarayonida bolalarga milliy qadriyatlar, axloqiy tarbiya, mehnatsevarlik, o‘z ona tiliga hurmat kabi fazilatlarni singdirish lozim. Har bir dars orqali bola nafaqat o‘qishni, balki so‘z ortidagi ma‘noni anglashni, his etishni o‘rganadi. Shu yo‘l bilan u tafakkurli, bilimli va vatanparvar inson bo‘lib kamol topadi.

Xulosa qilib aytganda, savod o‘rgatish davri bolaning ta‘lim olishiga qo‘ygan ilk qadami, uning kelajakdagi o‘qish faoliyatining poydevoridir. Shu bois bu bosqichni to‘g‘ri tashkil etish, darslarni bolaga tushunarli, qiziqarli va metodik jihatdan asosli olib borish — o‘qituvchining eng muhim vazifasidir. Savod o‘rgatish orqali o‘quvchining nutqi, tafakkuri, yozuv madaniyati va o‘qishga bo‘lgan muhabbati shakllanadi. To‘g‘ri tashkil etilgan savod o‘rgatish — ta‘lim tizimining muvaffaqiyatli boshlanishidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta‘lim tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risida”gi farmoni. — Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti, 2021-yil.
2. Karimov I.A. Yuksak ma‘naviyat – yengilmas kuch. — Toshkent: Ma‘naviyat, 2008.
3. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. — Toshkent: O‘zbekiston, 2017.
4. Xo‘jayev, Sh. Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi. — Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2019.
5. Tojiboyeva, D. Savod o‘rgatish metodikasi. — Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.